

Kokkuvõtte 2016. aasta oktoobris läbi viidud sihtkontrollist
keemilise puhastusega tegelevates ettevõtetes.

Käesoleva aasta septembris viis Tööinspeksiooni töötervishoiu järelevalve talitus läbi sihtkontrolli keemilise puhastusega tegelevates ettevõtetes.

Varem Tööinspeksioonis läbiviidud ohtlike kemikaalide kasutamisele suunatud sihtkontrollid ja kampaaniad on näidanud, et nii tööandjate kui ka töötajate teadlikkus erinevate kemikaalide mõjust inimese tervisele on madal. Peamise probleemina võib nimetada oskamatuset ette näha tervisehäireid, mille mõju ei avaldu kohe, vaid võivad ilmneda isegi aastate möödudes. Tavaliselt on selleks erinevad allergilised haigused, põletikud ja tõsisemal juhul ka kasvajakasvud.

Tööinspeksioonis registreeritud kutsehaigestumiste statistika näitab, et ohtlike kemikaalide käitlemisest põhjustatud tervisehäired moodustavad üldisest kutsehaigestumiste statistikast üle 15 protsendi. Viimase viie aasta jooksul on diagnoositud 67 kutsehaigestumist, mille põhjuseks on keemiline ohutegur (kutsehaiguste koguarv on 437).

Seetõttu on oluline, et tööandjad oskaksid näha ja õigesti hinnata töötajatele mõjuvaid terviseriske. Nii on võimalik rakendada sobivaid kaitseabinõusid kogu kollektiivi ja iga üksiku töötaja tasandil. Tähtis on ka töötajate endi vastutus oma tervise eest.

Sihtkontrolli käigus kontrolliti tööandjapoolsete abinõude rakendamist keemiliste ohutegurite mõju vältimiseks või vähendamiseks, sh riskianalüüsi olemasolu, tegevuskava täitmist, ohtlike kemikaalide käitlemise ohutust (seda nii ohutuskaartide, juhendite kui ka juhendamise tasandil), töötajate terviskontrolli korraldamist.

Tulemuste vormistamiseks koostati eraldi hinnanguleht. Erinevate ametkondadevahelise koostöö parandamiseks ning tööandjate halduskoormuse vähendamiseks lisati hinnangulehele ka mõned Keskkonnainspeksiooni huvitavad küsimused (seda eriti jäätmekäitluse osas).

Külastatavad keemilise puhastuse ettevõtted valiti juhuvaliku teel.

Sihtkontrollile eelnes tööandjate teavitamine märgukirja abil. Märgukiri algavast sihtkontrollist saadeti välja 147 e-posti aadressile. Pärast märgukirja väljasaatmist saabus mitmeid vastuseid, milles teatati, et kõnealune ettevõtte ei tegele keemilise puhastusega.

Samasuguseid teateid laekus töötervishoiu tööinspektoritele ka siis, kui oli välja saadetud järelevalve alustamise teade. Nii lõpetati kuuel juhul järelevalvemenetlus, sest kõnealust sihtkontrolli ei olnud võimalik läbi viia (hinnangulehe spetsiifilisuse tõttu).

Siinkohal kutsus Tööinspeksioon üles ettevõtteid kontrollima ja uuendama oma andmeid Äriregistris, et vältida tulevikus taolisi segadusi.

Valikus oli nii keemilise puhastuse ettevõtteid, aga ka autode keemilist puhastust või hoonete üldpuhastust pakkuvaid ettevõtteid.

Järelevalvemenetlus viidi läbi 30 ettevõttes, kokku täideti 27 hinnangulehte. Hinnangulehti täideti vähem selle tõttu, et kolmel juhul selgus ettevõttes siiski kohapeal, et keemilise puhastusega ei tegeleta ning hinnangulehe täitmine ei olnud mõttekas. Küll aga oli ettevõtte ise huvitatud, et tööinspektor siiski küllastuse läbi viiks.

Kontrollaktidesse märgiti 105 rikkumist, neist 44 kõrvaldamiseks koostati ettekirjutus. Suurim rikkumiste arv kontrolli protokollis oli 12. Kuues ettevõttes ei tuvastatud mitte ühtegi rikkumist.

Keskmiselt oli ühe ettevõtte kohta 3,5 rikkumist, mis on küllalt tavapärase Eesti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete kohta.

Kuna hinnangulehtedesse olid lülitatud ka Keskkonnainspeksiooni huvitavad küsimused, siis esitame tulemused samuti käesolevas kokkuvõttes.

Külastatud ettevõtetest 16 kasutasid keemilise puhastuse juures perklooretüleen. Perklooretüleen on kantserogeense toimega ning seda seostatakse leukeemia, naha-, soole-, kopsu-, kõri-, põie- ja kuse-suguelunditevähi tekkega. Pikaajaline kokkupuude perklooretüleeniga võib kahjustada kesknärvisüsteemi, maksa ja neerusid, põhjustada hingamiseldite talituse häireid, mälukaotust, segadusesolekut ning naha kuivust ja lõhenemist. Rasedatel võib pikaajaline kokkupuude perklooretüleeniga kahjustada arenevat loodet. Kolm ettevõtet, mis kasutavad keemilise puhastuse juures kõnealust kemikaali, ei osanud kasutatavaid koguseid aga kahjuks öelda. Viies ettevõttes ei olnud olemas perklooretüleenile ka ohutuskarti. Ohutuskarti on hädavajalik dokument, kust saadakse olulist teavet kemikaali ohtlikkuse, ohutusabinõude, vajalike isikukaitsevahendite kohta. Seetõttu on tähtis, et ohtlike kemikaalide kasutajatel oleks siiski olemas asjakohane info, et kasutatavate kemikaaliga ohutult töötada.

Külastatud ettevõtetes kasutatakse kilepakendeid aastas kokku 7418 kg. Killesse pakitakse kliendile üleandmiseks keemiliselt puhastatud rõivad. Metallriidepuid kasutatakse aastas kokku 4983 kilogrammi.

Ohtlike jäätmeid pakendab ja märgistab ise 18 ettevõtet ning käitleb 9 ettevõtet. Ohtlike jäätmete üleandmine saatekirjaga toimub 15 ettevõttes.

Nelja ettevõtte seadmed on registreeritud FOKA registris (FOKA register on fluoritud kasvuhoonegaase ja osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavate toodete, seadmete, süsteemide ja mahutite ning käitlemistoiimingute register, mille vastutav töötleja on Keskkonnaministeerium. Keemilistel puhastustel on kohustus oma seadmed selles registreerida ning sellealaseid rikkumisi menetleb Keskkonnainspeksioon. Üheksal ettevõttel on olemas nõutav välisõhu saasteluba või on tema tegevus registreeritud Keskkonnaametis (Märkusena võib lisada, et kui keemilisel puhastusel pole välisõhu saasteloa omamise kohustust (õhuheitmed alla loa künnise), peab ta registreerima oma tegevuse. Selleks saadab ettevõtte vormikohase teate Keskkonnaametile). Eespool nimetud andmed edastati ka Keskkonnainspeksioonile.

Töötervishoiu ja tööohutuse nõuete täitmise osas on hinnangulehtede alusel sihtkontrolli tulemused järgmised.

Töökeskkonna riskianalüüs oli läbi viidud 21 ettevõttes (78%), kuid kolme ettevõtte riskianalüüsis ei olnud hinnatud keemilise ohuteguri põhjustatavat terviseriski üldse. Esines ka keemiliste ohutegurite põhjustatava terviseriski alahindamist (12 ettevõttes – 44 %). Näiteks oli riskianalüüsis käsitletud vaid osa kasutatavaid kemikaale (plekieemaldaja) või oli keemiline ohutegur hinnatud madalaima riskitasemega, kuigi töötajad puutuvad kokku nii mürgiste kui ka söövitavate ainetega.

Riskianalüüsi alusel koostatav tegevuskava puudus 11 ettevõttes (40%). Ühel juhul vajab tegevuskava uuendamist.

Ettevõttes puudusid vajalikud ohutusjuhendid erinevate tööde, kasutatavate seadmete jaoks 13 juhul (48%) ning ohtlike kemikaalide ohutuskaardid puudusid neljas ettevõttes (15%). Kolmes ettevõttes olid olemas kemikaalide ohutuskaardid küll teistele kasutatavatele kemikaalidele, kuid puudusid just perklooretüleenide ohutuskaardid (Perklooretüleenide ohutuskaardi olemasolu vaadati eraldi).

Töötajate juhendamise rikkumisi leiti 11 juhul (40%) ning töötajatele ei olnud ohtlike kemikaalide ohutuskaartide andmed kättesaadavad 6 ettevõttes (22%).

Töötajate tervisekontroll oli nõuetekohaselt läbi viidud 12 ettevõttes (44%). Teistes ettevõtetes ei olnud kinni peetud tervisekontrolliks ettenähtud tähtaegadest või ei olnud tööandja töötervishoiuarstile esitatud töötajate nimekirjas märkinud, et töötaja puutub kokku ohtlike kemikaalidega.

Isikukaitsevahendite valiku ja väljastamise osas oli olukord parem. 23 juhul (85%) oli tööandja hinnanud isikukaitsevahendite vajadust ning need olid töötajate ka välja antud. Paraku kahel juhul tuvastasid inspektorid, et töötajad ei kasuta neile ettenähtud isikukaitsevahendeid.

Esmaabivahendid olid kättesaadavad samuti 23 ettevõttes (85%).

Soovitustena ettevõtetele võib välja tuua:

1. Riskide hindamisel ei tohi ohutegureid alahinnata. Ohtlikud kemikaalid ei pruugi töötaja tervisele avaldada mõju kohe, vaid probleemid tervisele võivad ilmneda alles mõne aja möödudes. Selle tõttu on oluline teada, et reaktsioon keemilise aine toimel võib tekkida alles nädalate, kuude või koguni aastate pärast (seda eriti kantserogeensete kemikaalide osas). Oluline on teada, et keemilises puhastuses kasutatavad kemikaalid ei ole ohutud tervisele. Seetõttu on väga oluline, et keemiliste ohutegurite riskide hindamisel iseloomustakse töökoha töötingimusi ning arvestatakse kõigi võimalike ohtlike kemikaalide ja neid sisaldavate materjalidega seotud asjaolusid. Riskide hindamise juures on abi kemikaalide ohutuskaartidest, milles on kogu vajalik teave kasutava kemikaali kohta.
2. Riskianalüüs, milles on tuvastatud töökeskkonna ohutegurid peab lõppema kirjaliku tegevuskava koostamisega. Tegevuskavas tuleb määrata ohutusabinõud ja nende rakendamise kord. Tegevuskavas toodud ohutusabinõude eesmärgiks on kaitsta ohtlike kemikaalidega kokku puutuvate töötajate tervist.
3. Töötajate juhendamine ohutult töötamiseks ei ole vaid formaalsus. Vajalik on koostada ohutusjuhendid tehtavate tööde, kasutatavate seadmete kohta ning töötajaid nende alusel ka juhendada. Korralik töötajate juhendamine asjakohaste juhendite järgi aitab vältida nii tööõnnetusi kui ka tööga seotud haigestumisi ning säästa ka ettevõtte raha.
4. Kui töötaja puutub kokku töökeskkonna ohuteguritega ning need võivad mõju avaldada töötaja tervisele, tuleb töötajale korraldada tervisekontrolli töötervishoiuarsti juures. Ohtlike kemikaalidega kokkupuutel võib olla vajalik lisaks tavapärasele tervisekontrollile ka bioloogiline seire, mille käigus määratakse töötaja veres või uriinis kemikaali või tema metaboliidi sisaldus. Tervisekontrolliks vajalike uuringute mahu üle otsustab töötervishoiuarst, kuid tal on kindlasti vaja teada, et töötaja tervist mõjutab keemiline ohutegur. Seega riskianalüüs ning ohutegurite objektiivne hindamine ning asjakohased kemikaalide ohutuskaartide olemasolu on äärmiselt olulised.

5. Tervisekontrolli korraldamisel on vajalik teada ka, et kui tervisekontrolli käigus diagnoositakse töötajal haigus või tuvastatakse tööst tingitud tervisehäire, peab tööandja korraldama tervisekontrolli ka kõigile teistele samalaadsetes tingimustes töötavatele töötajatele. Tööandja on kohustatud tervisekontrolli tulemuste alusel rakendama töötervishoiuarsti ettepanekuid, tagama vajalikud kaitse- ja ennetusabinõud ning seiresüsteemide töö.

Kokkuvõtte koostas

Silja Soon

10.11.2016